

GY. SZABÓ ANDRÁS
A kovácsműhely

Két szekér poroszkál nyikorogva egymás mögött a Répce hídján felől. Furcsán jönnek. A hátsó szekér rúdját az elülső derekához kötötték, mert kitört az egyik kerék. Három kerék nem ad biztonságot az alkotmánynak, ketten is kísérik lócsénél markolva a sérült kocsit.

– Már felrakodtunk, épp nyomtattuk le a lucernát, amikor, recs!

– Délutánra készen lesz – mondja a fiú nagyapja a kapuból –, az Östör megcsinálja.

– Muszáj – felelnek a szekér mellől – eső lesz.

A fiú a teheneket nézi. Imbolygó fejjel, fel-felcsapott farkkal, kitartóan húzzák a jármot. – A lovak most biztos a Répceből fürödnek – gondolja, és már látja is őket elől a malomgátnál, ahol legmélyebb a folyó, mint vágják szét a vizet erős pataikkal, spriccel a sok csepp, nyakig merülnek a folyó kiöblösödött részében. – Nekünk is el kell vinnünk az ásófejet a kovácshoz – szól a fiú nagyapja –, nem tartja meg a nyelet.

Az évek múlásával módszeresen begyűjtötte, leltárba szedte falun töltött gyerekkora minden cserépdarabját. Mint a széttörött aratási korszó, melyet egy óvatlan pillanatban ő ejtett ki kezéből kisfiú korában, s próbálta enyvvvel összeragasztani, úgy kerültek egymás mellé évtizedek múlva ennek a korszónak szétesett részei. De egy darab már az enyvezés pillanatában is hiányzott belőle, hiába tette tívé érte a köves mezsgyerészt. Később, jóval később, amikor megírja élményeit apja szülőfalujáról, ez a hiányzó darabka nem kerül helyére az emlékezésben.

Hogy mi volt ez a hiányzó töredék, mely parancsolóan követelte helyét az évek során? A kovácsműhely. A falu kovácsműhelye.

Írt ő már mindenről, a Répceről, a vízialomról, nagyapja teheneiről az alomillatú istállóban, a napverte dűlőutakon tett szekerezésekről; arról, hogy utolsóként láthatta ennek a többszázados, fájdalmas és szép életnek a mindennapjait, de a kovácsműhelyről nem szólt. Nem szólt róla, mert egyedül a kovácsműhely volt az a színtere falun töltött gyerekkorának, ahová inkább csak vágyakozott, ahelyett hogy délelőtti, délutáni ácsorgott volna végig kormos falai között. Messze is volt ez a műhely, a temető utcájában a faluvégen, de később, mind ritkább hazalátogatóként mégis elcsodálkozott azon, hogy valójában

milyen közel állt boltíves ajtajával ez a fehér épület nagyszülei házához. Négy-öt alkalommal járhatott itt mindössze, legtöbbször a nagyapjával.

Furcsa, nem várt játékot űz az emberrel az emlékezés. Talán éppen azért, mivel határtalanul vágyott a műhelyre és annak udvarára, az a négy-öt látogatás élesebb kontúrokkal rögzült benne, mint bármi más.

A kovácsműhely kapuja csaknem mindig nyitva állt. Előtte, az udvar keményre döngölődött sárga földjén törött rúdjaikkal, hiányos, kivásott vasalásaikkal vártak reparálásukra a szekerek, kettő-három is egyszerre; mellettük, hámjukból kifogva, kötőfékszáron a lovak. Az udvarnak nem volt kerítése, így az érkezés sorrendjében, a falu alsó és felső végéről is kényelmesen beállhattak a gazdák. Egyszer egészen közlelő nézhetette végig a vas hevítését. Nem is az ütemre vert kalapács vonzotta szemét, hanem a tenyerek, az ujjak, melyek mintha maguk is a szerszám tartozékai lettek volna, szürkén és olajosan, átmenet nélkül olvadtak bele a fogók és csipeszek szárába. Óh, azok az ujjak! Sosem értette, hogy is társulhatott a fent vörösre marjult, lent szénfeketévé perzselődött ujjbegyekhez, felszabott körömágyhoz tréfára fogékony tekintet.

Háborút járt emberek voltak a kovácsok, Isonzót és a doni hómezőt átszenvedő bakák; a vas, mely permanens veszélyként kísérte életüket a frontszolgálat éve alatt, engedékeny matériává változott az üllőn kezük nyomán.

A műhely udvarát, előterét – hisz kerítése nem volt – hátul jegenyesor zárta el a falu házáitól. A jegenyék árnyéka erős napsütésben a simára koptatott sárga földre hullott, szabályos sávokra osztva a pata- és keréknyom keményítette kérges felületet. Itt, ezekben a fekete sávokban hűsöltek a lovak a nyári hőségben, ösztönösen az árnyéket keresve, míg sorukra vártak. A perzselő nap hevétől ugyan megszabadultak, de a legyek ostroma elől itt sem tudtak megmenekülni. Szügyük, tomporuk izomzatának mozgatása nem segített rajtuk.

Legtöbbször hosszú sörényű vörös pej volt, de akadtak köztük szürkék, egészen ritkán almásderesek, és gyönyörű telt idomú, rövid szőru fényes feketék. Megérinteni nem merte őket, csak nézte megigézve a hatalmas állatokat, akik a várakozás unalmában a zablát rágták, vagy a földet kaparták elülső lábukkal.

A két kovács közül az idősebb, az első világháborúban tizenkilenc évesen került ki a frontra. Zömök, széles vállú, jó kedélyű ember volt. A fiú nagyapja, lévén ő is első világháborús, inkább vele értett szót, ha a beszélgetés a múltnak erre a tarackos ösvényére terelődött.

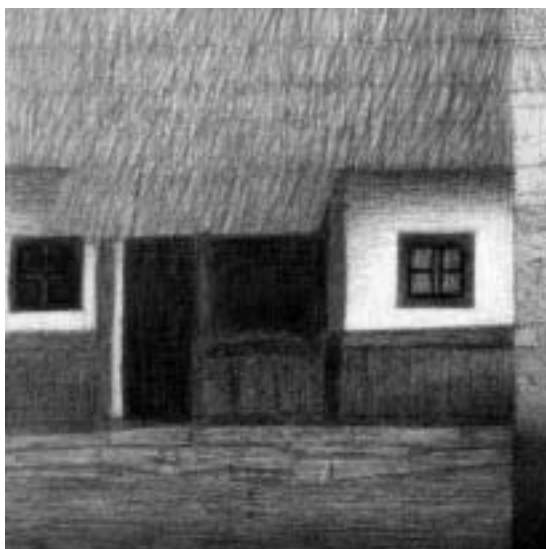
Egyikük az olasz hadszíntér lövészárkainak és tábori kórházainak világából hozta emlékeit, a másik – ugyan-ebből az időből – az orosz frontról s az azt követő hadifogságról. Mindig tudtak egymásnak újat mondani. A fiatalabb kovács a doni áttörés borzalmairól festett képet, hosszan beszélt, míg szemét el nem futotta a könny, és mondandóját rendszerint kézlegyintéssel fejezte be. Két tenyere satujába mindig ő fogta be az állat bokáját, bőrköténye alá támasznak csúsztatva egyik térdét, hogy biztosan álljon a ló a patkolásnál. Bent a tűzhelyen ilyenkor már vörösen izzott a szén, s fölötte, mint valami lecsapni készülő ősmadár, homálylott a fűjtató teste. Időnként meglendítette valamelyikük a fűjtató fogantyúját, s a bőrlebernyeg kürtőnyílásán bőséges levegő áramlott a parázsló szénre. Lenyűgöző látvány volt!

A szikrázó parázból kikerült patkót, mely gyakran aznap az istálló küszöbén esett le az állatról reggeli kivezetése során, csak hozzá kellett igazítani a patához, felizzítva új furatot ütni bele, hogy le ne váljon még egyszer. Hangos sistergéssel, gomolygó gőzoszlop kíséretében merítették a vödör vízbe az ekként újrahasznosított patkót, hogy aztán rögtön utána kezdődhessen a művelet. – Hó, ha, hó, hó – nyugtatta húzódozó lovát a gazdája, és átölelte sörényes nyakukat. A pörkölődő szaru, a tüsténkedés idegessé tette némelyiküket, hátravetve fejüket, nyerítve próbáltak szabadulni a béklyóból, de a Dont megjárt kovács biztosan tartotta kezében bokájukat. – Most ölti ki nyelvét az ördög! – viccelődött az öregebb mester, amint a szög átütötte a szarut, és hegyes végei elől kibújtak. Aztán sorjában lecsípte valamennyi hegyét, és simára reszelte a vastöviseket. Mehetett a gazda lovaival újból a határba. Ugyanígy, ezekkel a kigyakorolt, beidegzett mozdulatokkal került fel a kocsirúdja-ra elől a fémkarika, a hámfára az elszakadt láncszem, a kerékagyra a lehullott abroncs.

A műhely koromette falain meglátszott az idő, a kor, még a munka verejtéke is. Kéz- és ujjnyomok tarkították a falát, s papír híján, a fiókos pad fölött néhány felkarcolt számsor, matematikai alpművelet is megőrződött. Minden szerszám, fogó, csipesz, reszelő, kala-

pács a falon kapott helyet, vagy a fiókos pad rekeszeiben, egyedül az üllő állt fontosságai és valóságos súlyának is megfelelően önmagában a műhely közepén. S még valami. Mint hú házórozó eb, rituális kapubálvány, kint a boltív előtt, egy olajos fekete cölöp tetejére csavarozva öreg satu meredt ki a földből. Ezt az öreg satut bárki használhatta a műhely zárása után szög, ácskapocs kiegyenesítésére, vasak meghajlítására, ami éppen adódott a ház körüli munkák során.

Évekkel, évtizedekkel később, amikor Edmondo

Ház

De Amicis *Szív* című könyvének fejezeteit olvassa fel esténként gyerekeinek, annál a résznél mindig elérzékenyült az olvasásban, amikor a kovács és a fia történetéhez érkezett. A történet szerint Pietro Precossi az osztály legjobb tanulója, akinek érzéketlen, részeges, fatuskó apja megkeseríti a kisdíák életét. Ám egy napon jeles tanulmányi eredményeiért fia az osztály kitüntettéje lesz, s a tanfelügyelő az apa jelenlétében adja át a fiúnak a kitüntetést. És a kovács összeomlik ekkor. Megsemmisül. Pillanat

alatt költözik ki fejéből a mámor, mert megérti, hogy a fia fölötte áll. Aki panasz nélkül tűrte az ütést, a verést, fölé nemesedett. Nos, Pietro Precossi apjának műhelye, ahogy a könyvben megjeleníti a szerző, nagyon emlékeztetett gyerekkora vágott színterére.

Nem kellett sok időnek eltelnie, és a falu életében egymást követték a fiú számára riasztó változások. Megszűnt a vasút, felszedték a kis vicinális sínjeit, talpfáit. Elbontották a vízimalmot, gyerekkora paradicsomát, a kertek végéből eltűntek a pajták, a csűrök, a górék, a házak mögül az istállók.

Elsőéves egyetemista volt, amikor egyik hazalátogatásakor, a temető felé menet, döbbenet állt meg a sarkon. Az egykori hatalmas udvar sárga földjét felverte a gaz, a gyom, és a nagy fehér épületnek csak az első fala látszott. Később már az sem. Elfogyott, összeroppant a kovácsműhely, maga alá temetve a kovácsokat, a lovakat és szekereket, az egész múltó paraszti világot.

Azért egyvalamit mégsem. Ott, ahol a boltíves kapu állt, a földbe vert olajos oszlop tetején sokáig megvolt még az öreg satu. Bárki hozzáférhetett, ha használni akarta.